

Зміст курсу "Духовна музика" у професійній підготовці майбутнього
вчителів

У сучасних умовах реорганізації системи вищої освіти з метою входження України до єдиного європейського та світового освітнього простору на підставі впровадження основних ідей, сформульованих Болонською декларацією 1999 року, підлягає експериментальній апробації кредитно-модульна система підготовки спеціалістів протягом 2003 - 2008 років. Кредитно-модульна технологія навчання - це цілісний алгоритм повного засвоєння знань та умінь майбутніми фахівцями за структурно інтегрованими освітньо-професійними програмами в кредитних вимірах, що передбачає свідомий самостійний вибір студентами навчальних дисциплін з метою прикладання максимальних інтелектуальних зусиль для їх нового вчасного засвоєння. Вона ґрунтується на модульному принципі з дотриманням психолого-педагогічних і кібернетичних вимог до навчального процесу в межах модуля, навчальної дисципліни, міждисциплінарного курсу і ступеня підготовки загалом.

Уперше в 2007 р. до переліку професійно-орієнтованих дисциплін навчального плану підготовки спеціалістів-музикантів увійшов курс "Духовна музика", якому належить важливе місце у відродженні національно-культурних і духовних традицій, збереженні і розвитку надбань історико-педагогічного досвіду. В умовах подальшого становлення демократичних засад держави, зміни головного вектора її розвитку з особливою гостротою постає проблема нового розуміння людиною сенсу свого буття, реабілітація раніше заборонених національних духовних і матеріальних цінностей, опанування виховних вартостей минулого, формування аксіологічно зорієнтованої гуманної особистості. Вирішальну роль у розв'язанні цієї проблеми може відіграти віковичний культурно-педагогічний досвід українського народу, його релігійна традиція. Незважаючи на те, що школа в нашій країні відокремлена від церкви і виховання має світський характер, необхідно шукати і розширювати шляхи та засоби їх взаємодії з метою поліпшення морального стану суспільства, піднесення емоційно-естетичної культури молоді, її громадянськості. Необхідність подолання соціально-педагогічної суперечності між

погребами держави, сподіваннями людей і обмеженими можливостями наявної освітньо-виховної системи спонукає до використання в сучасному виховному процесі педагогічних надбань християнства, зокрема, православної духовної музики.

Програма курсу розроблена згідно з пріоритетними положеннями гуманістичної парадигми сучасної освіти у вищій школі України, передбачає орієнтацію на самовдосконалення й розвиток самосвідомості особистості майбутнього вчителя. Курс включає загально педагогічні, психологічні, релігійні, філософські історичні, музично-естетичні, методичні аспекти; передбачає теоретичну і практичну підготовку, забезпечує опанування майбутніми вчителями виховного потенціалу духовної музики. Курс інтегрує теоретичні й практичні аспекти культурно-історичних витоків духовної музики, історії українського духовного хорового співу, музичної культури, співацької освіти, історії методики викладання церковних співів, історії християнства на Русі, музичної педагогіки, регентського мистецтва, загальнонародного церковного співу; передбачає актуалізацію музично-естетичних, морально-етичних чинників виховного впливу православної духовної музики, що збагатить музично-теоретичні знання студентів, їх особистісний музичний досвід.

Мета курсу - ознайомлення з історією розвитку вітчизняної хорової духовної музики та її теоретичними основами, виявлення провідних тенденцій виховання засобами православної духовної музики (хорового церковного співу у навчальних закладах, народного, професійного духовного та богослужбового піснеспіву), узагальнення набутого позитивного досвіду вчителів-регентів минулого та впровадження його у власну педагогічну діяльність.

Курс розрахований на 72 години, з них: 16 лекцій, 22 практичних занять, 16 самостійних, 18 індивідуальних занять. Викладання курсу може здійснюватись за таким тематичним планом: історико-культурні витoki та періоди розвитку православної духовної музики України; народна і професійна духовна музика; виховна сутність православної духовної музики: вплив загальнонародного церковного співу на виховання молоді у позашкільній діяльності; генезис церковної співацької освіти (X-XVIII ст.) в Україні; хоровий церковний спів у педагогічному

процесі початкових навчальних закладів освіти України кінця ХІХ - початку ХХ ст.; православна духовна музика як засіб виховання молоді у середніх навчальних закладах України; роль регента хору у вихованні молоді та основні шляхи його професійної підготовки.

Лекції курсу націлені на формування базових знань, необхідних для актуалізації виховного потенціалу духовної музики та розвитку мотиваційно-змістового компоненту готовності до практичної діяльності, а саме: участі у хорових колективах, організації дитячих хорових колективів, де вагомою частиною репертуару будуть духовні твори.

З першої лекції студенти відкривають для себе поняття "православна духовна музика", що розуміється як високопрофесійний церковний хоровий спів культового призначення, має теологічний зміст, характеризується єдністю слів і мелодії, освітньо-виховними впливами на особистість. Духовний піснеспів як "мова серця" формує естетичні почуття й художні смаки, а біблійний текст як "мова розуму" - моральні принципи людини, її громадянськість, потребу творити добро. Отже, це комплексний педагогічний засіб. Хоровий богослужбовий спів а capella. До 1917 року був обов'язковим предметом для всіх духовних і світських навчальних закладів України.

Зараз зростає інтерес до духовного музичного мистецтва, яке починає усвідомлюватися як невід'ємна складова змісту освіти та виховання молоді. Православна церква активізує свою роль у вихованні. З'являються професійні й аматорські колективи, що пропагують православну та іншу духовну музику. До їх репертуару входять високопрофесійні твори композиторів М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, О. Кошиця, М. Леонтовича, М. Лисенка, К. Стеценка.

Авторська періодизація становлення духовної музики дозволила розкрити її позитивний вплив на розвиток національно-культурних виховних традицій українського народу, на його народнопісенну творчість; виявити визначне місце духовних піснеспівів у становленні хорового мистецтва України, етнодидактики та родинного виховання; довести провідну роль українських співаків і композиторів у

розвитку української та російської музично-педагогічної культури. Освітньо-виховні традиції православної духовної музики є неоціненним здобутком нашої культури і педагогіки.

Основними формами викладання курсу є лекції, практичні, індивідуальні, самостійні заняття, експериментально-дослідницька робота студентів. Контроль здійснюється через експрес-тестування, поточне та підсумкове тестування; фронтальне та індивідуальне опитування.

Курс викладається за кредитно-модульною технологією навчання. Студенти працюють з Інтернет і першоджерелами (конспектування, рецензування, ксерокопіювання, складання бібліографії, картотеки, здійснення аналітичного огляду); створюють графічні схеми, таблиці; здійснюють пошуково-дослідницьку роботу; розробляють розширені конспекти уроків і позакласних заходів; спостерігають і аналізують роботу регентів-практиків. Вони ведуть репертуарно-пошукову роботу, результати якої застосовують під час мікровикладання. На заняттях проводяться варіативні контрольні роботи, застосовуються інтерактивні методи навчання, спрямовані на аналіз різноманітних підходів і методів виховання засобами православної духовної музики. У кінці вивчення курсу визначається рейтинг кожного студента за відповідними шкапами оцінювання, які фіксуються в індивідуальних залікових паспортах.

Пропонована авторська програма розроблена на основі теоретичного осмислення творчого доробку дожовтневих і сучасних фахівців з музикознавства, педагогіки, культури, філософії, релігії, узагальнення власного дослідження, яке є першою самостійною науковою роботою з проблем православної духовної музики, її виховного потенціалу в закладах освіти кінця XIX - початку XX ст. Використання освітньо-виховних православних традицій, висока естетика духовної музики й тисячолітні надбання християнської етики сприятимуть вихованню духовно багатого вчителя, що служитиме ствердженню вічних цінностей.

Література

1. Гарднер И. А. Богослужбное пение Русской православной церкви. Сущность, система и история: в 2 т. - Нью-Йорк, 1978.

2. Герасимова-Персидська Н.О. Хоровий концерт на Україні в XVII-XVIII ст. - К., 1978.
3. Иванов В.Ф. Хоровое творчество Д. Боргнянского: Дисс. ... канд. искусств. - К., 1972.
4. Иванов В. Ф. Навчання церковного співу в Україні у IX -XVII ст. - К., 1997.
5. Иванов В. Ф. Навчання церковного співу в Україні у XVIII ст. - К., 1997.
6. Маріо М.Д. Виховання молоді засобами православної духовної музики у закладах освіти України (кінець XIX- початок XX століття): Дис... канд. пед. наук. - Харків, 2000.
7. Мартінов В. И. История Богослужебного пения. - М, 1994.
8. Маценко П. І. Нариси до історії української церковної музики. - К., 1968.
9. Рыбальченко М. Г. Общенародное церковное пение // Полтавские епархиальные ведомости. - 1913. -№22-23. -С. 1655-1659.